

Misselijkheid en braken

1

Waarom dit onderwerp

- Hoge impact kwaliteit van leven
- Komt vaak voor
- Behandeling vaak suboptimaal

2

Casus

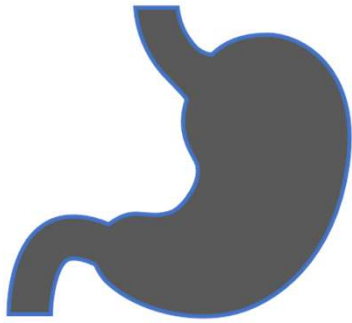
- Man 65 jaar ossaal en hematogeen gemetastaseerde longkanker
- Afgelopen week toenemend klachten
 - Pijn waarvoor ophogen morfine
 - Obstipatie
 - Vol gevoel, anorexie (verminderde eetlust)
 - Toenemend opgezette buik
 - Misselijk en braken
- Oorzaak misselijkheid?
 - En waarom is dit relevant?

3

Oorzaken misselijkheid

- In maagdarmkanaal:
 - Vertraagde maagontleding bv door gastroparese/obstructie/compressie
 - Gastritis/ ulcus
 - Oorzaak elders in de buik; obstipatie, ileus, ascites, levermetastasen
- Chemische/metabole oorzaken (opioiden, chemotherapie, hypercalciemie, hyponatriaemie, nier-, leverfalen)
- Cerebrale/psychische oorzaken (hersentumor, geur-smaak, pijn, angst, spanning)

4

Diagnostiek?

- Anamnese
- LO: mond, buik, (RT?)
- Aanvullende diagnostiek?
 - Lab? Beeldvorming?

5

Gevolgen:

- Dehydratie
- Metabole ontregeling
- Ondervoeding
- Bloedbraken (Mallory Weiss)
- Aspiratie pneumonie
- Weigeren van behandeling- therapie ontrouw

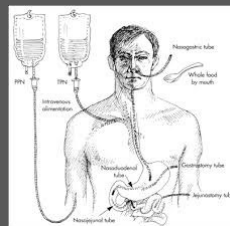
6

Behandeling

- Behandel de oorzaak
- Niet medicamenteus
- Medicamenteus

7

Behandeling oorzaak

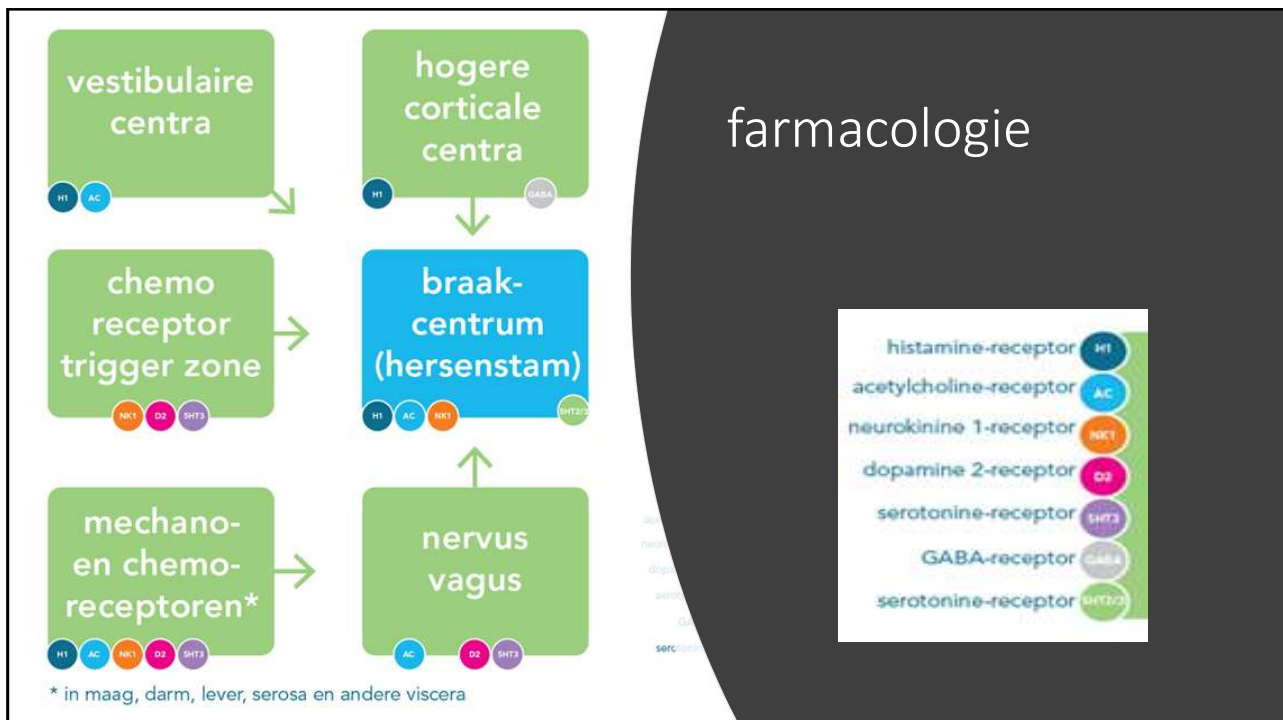

8

Niet medicamenteuze interventies

- Vermijd producten die aversie oproepen
- Geef kleine hoeveelheden, licht verteerbaar voedsel.
- Laat weinig drinken tijdens het eten
- Koolzuurhoudende dranken
- Rustig eten in halfzittende houding
- Verminderen-aanpassing medicatie

9

10

Tabel 1. Werking van anti-emetica

	Centrale dopamine-antagonist	5-HT3-antagonist	5-HT2-antagonist	Pro-kineticum	Anti-cholinergicum	Anti-histaminicum	Neurokinine-1-antagonist
Metoclopramide	++	+		++			
Domperidon	++			++			
Haloperidol	++				+		
Ondansetron, granisetron, tropisetron, palonosetron		++					
Corticosteroiden ¹							
Scopolamine(butyl)					++		
Cyclizine						++	
Levomopromazine, olanzapine	++		++		++	++	
Aprepitant, fosaprepitant							++

¹ Werkingmechanisme als anti-emeticum onbekend

11

Medicamenteuze behandeling

- stap 1
 - Metoclopramide(tot 40-100 mg per dag)
 - **Binnen 1-2 uur effect**
 - Domperidon (tot 4dd 20 oral of 4dd 120 mg supp)
 - **Binnen 1-2 uur effect**
 - Kunnen beiden meer krampen geven bij ileus
 - Haloperidol: 2x daags (bij kans op delier)
 - **Binnen 2-6 uur effect**

12

Medicamenteuze behandeling

- Stap 2: Dexamethason monotherapie
 - 4-8 mg na 24-48 uur effect
- Stap 3: Levomepromazine monotherapie
 - Sederend (dus AN)
- Ondansetron- geeft soms ernstige obtipatie, 1^e keus bij terminaal nierfalen

13

Tabel 1. Werking van anti-emetica

	Centrale dopamine-antagonist	5-HT3-antagonist	5-HT2-antagonist	Pro-Kineticum	Anti-cholinergicum	Anti-histaminicum	Neurokinine-1-antagonist
Metoclopramide	++	+		++			
Domperidon	++			++			
Haloperidol	++				+		
Ondansetron, granisetron, tropisetron, palonosetron		++					
Corticosteroiden ¹							
Scopolamine(butyl)					++		
Cyclizine						+	
Levomepromazine, Diazepam	++		++		++	++	
Aprepitant, fosaprepitant							++

¹ Werkingsmechanisme als anti-emetikum onbekend

14

Medicamenteuze behandeling

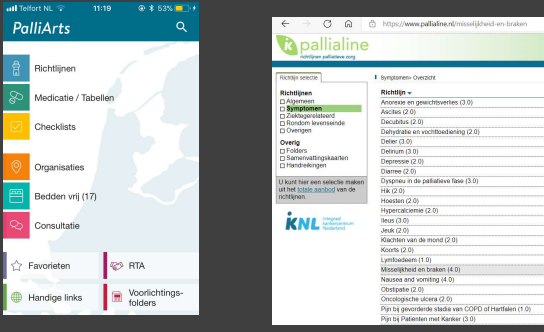
- Benzodiazepine
- Protonpomp remmer/Magnesiumhydroxide kauwtablet
- Scopolamine/octreotide
- Cannabis?

15

Behandeling misselijkheid

- Denk om toedingswijze: subcutaan heeft voorkeur
- Doe wat werkt, gebruik placebo effect
- Wees pro-actief!
 - Dus binnen korte tijd evalueren
 - Zorg dat medicatie in huis is: wat als? Dan dit.
- Vergeet het gesprek niet:
 - Impact op leven, compassie, sociale implicatie niet eten
 - Existentiële en culturele aspecten van niet eten.

16

Helpdesk Palliatieve Zorg Haaglanden – DWO

Zorgverleners die informatie of advies nodig hebben over zorg aan patiënten in de palliatieve fase, kunnen terecht bij de Helpdesk Palliatieve Zorg Haaglanden – DWO (Delft, Westland, Oostland).

Contact
Telefoonnummer Helpdesk: 088 123 245 0.

De Helpdesk is telefonisch bereikbaar van maandag tot en met zondag van 8 tot 23 uur.
In geval van nood kunt u dit nummer ook 's nachts bellen.

- Helpdesk
- 088-1232450

17

Take home

- Denk na over oorzaak
- Behandel met:
 - Stap 1 als geen effect binnen uren stap 2 !
 - Niet switchen tussen Domperidon, Haldol en Metoclopramide
- Stap 2 Dexamethason
- Laagdrempelig naar stap 3 Levomepromazine AN. Titrezen op geleide van effect.

18

Casus

- Casus U heeft een vrouw van 55 jaar (gehuwd, twee volwassen kinderen) in uw praktijk met een gemetastaseerd mammacarcinoom met bot- en levermetastasen. Tevens heeft ze ascites. Ze is in het ziekenhuis behandeld met palliatieve chemotherapie. Deze is recent gestaakt in verband met gebrek aan effect. De specialist heeft haar recent naar u terugverwezen voor verdere begeleiding en behandeling. Ze is nog in een redelijke conditie, ADL zelfstandig. Ze ligt 's middags een uurtje op bed, maar is verder de hele dag op. Ze belt u omdat ze in toenemende last heeft van misselijkheid (met af en toe braken). Ze heeft deze klachten niet eerder gehad. Haar buik is toenemend opgezet. Ze heeft wat meer pijn in haar rug dan voorheen, maar deze is nog steeds redelijk onder controle met paracetamol 4dd 1000 mg. U legt een visite af.

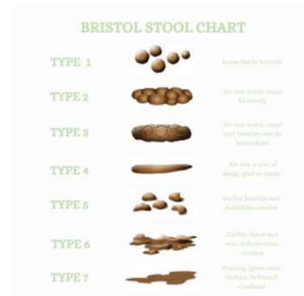
19

- Welke oorzaken van de misselijkheid zouden een rol kunnen spelen. Noem er minstens 6.
- Welk lichamelijk onderzoek doet u?
- Overweegt u aanvullend onderzoek? Zo ja welke?
- Primperan helpt niet, het is vrijdag middag. Maak een plan en leg uit aan de patiënt.

20

Richtlijn obstipatie in palliatieve fase

- Verwacht begin 2022
- Momenteel in 'commentaar fase'
- In essentie ongewijzigd tov vorige richtlijn.
- Meer aandacht voor meetinstrumenten
- Macrogol met elektrolyten vervangen door macrogol zonder elektrolyten (wegens smaak)

21

Stappen plan

- **Bij fecale impactie altijd eerst:**
 - natriumlaurylsulfoacetaat-microklyisma of natriumfosfaat- of natriumdocusaat-klyisma
 - macrogol/elektrolyten tot 8 sachets dd gedurende maximaal 3 dagen
 - evt. handmatige verwijdering
Pas na op gang komen van defecatie starten met orale laxantia.
- **Bij harde ontlasting en onvoldoende effect van niet-medicamenteuze maatregelen, medicamenteuze behandeling:**
 - 1e keuze: monotherapie met macrogol/elektrolyten 1-2 sachets dd
 - 2e keuze: magnesium(hydr)oxide 3 dd 500(724)-1000(1448) mg
 - Alternatieven:
 - lactulose 1-2 dd 15-30 ml stroop of 12-24 g granulaat
 - lactitol 1-2 dd 20-30 ml of 10-20 g granulaat
 - Bij onvoldoende effect van monotherapie toevoegen:
 - bisacodyl 5-10 mg p.o. a.n. of 10-20 mg supp. 's morgens, of
 - sennosiden A+B 1 dd 10-20 ml
- Indien orale toediening niet mogelijk is: bisacodyl 10-20 mg supp. 's morgens
- **Bij zachte ontlasting en onvoldoende effect van niet-medicamenteuze maatregelen: medicamenteuze behandeling:**
 - bisacodyl 5-10 mg p.o. a.n. of 10-20 mg supp. 's morgens, of
 - sennosiden A+B 1 dd 10-20 ml

22

in tabel 1 wordt een aantal veel gebruikte laxantia weergegeven.

Laxans	Werking	Dosis	Werkzaam na	Opmerkingen
Macrogol/elektrolyten	Osmotisch	1-2 sachets dd Bij fecale impactie: 8 sachets dd binnen 6 uur gedurende maximaal 3 dagen	1-2 dagen	Sommige preparaten hebben een vieze smaak (minder bij oplossen in ijswater)
Magnesiumoxide Magnesiumhydroxide	Osmotisch	3 dd 500-1000 mg 3 dd 724-1448 mg	2-8 uur	Grote tabletten Niet bij ernstig gestoorde nierfunctie Niet gelijktijdig innemen met tetracyclines, ijzer of chinolonen
Lactulose (stroop of poeder)	Osmotisch	1-2 dd 15-30 ml (stroop) of 12-24 g granulaat	1-2 dagen	Voor sommigen: vieze smaak, opgeblazen gevoel, flatulentie
Lactitol	Osmotisch	1-2 dd 20-30 ml of 10-20 g granulaat	1-2 dagen	Flatulentie
Magnesiumsulfaat (bitterwater)	Osmotisch	10-30 g 's morgens op de nuchtere maag	1-3 uur	Alleen voor incidenteel gebruik
Psyllium	Volumevergroterend	1 sachet of 1 maatdop 1-3 dd	2-3 dagen	Vochtopname meer dan 1500 ml per dag!
Sterculiagom	Volumevergroterend	1-2 maatlepels of 1 sachet 1-2 dd	2-3 dagen	Vochtopname meer dan 1500 ml per dag!
Bisacodyl	Contactlaxans	10-20 mg p.o. voor de nacht of 10 mg supp. 's morgens	Oraal: 5-10 uur Rectaal: 15-60 minuten	Soms buikkrampen Niet gelijktijdig gebruiken met antacida of melk
Sennosiden A + B	Contactlaxans	10-20 ml	6-12 uur	Vieze smaak, soms buikkrampen
Natriumlauryl-sulfoacetaat	Emolliens	1 microklysma (5 ml)	5-20 minuten	Bij vol rectum
Natriumfosfaat-klysma	Osmotisch	1 klysma (133 ml), 1-3 dd	10-20 minuten	Bij harde feces in het rectum, gebruiksklaar wegwerpklysma
Natriumdocusaat + sorbitol klysma	Emolliens	1 klysma (120 ml), 1-3 dd	5-20 minuten	Bij harde feces in het rectum, kan voorafgaand aan fosfaatklysma worden gegeven